

Ольга Замашкіна
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри права і соціальної роботи
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
м. Ізмаїл

«ОДИНОКЕ МАТЕРИНСТВО» ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Автор піднімає проблему саодинокого материнства як феномену сучасного суспільства. Розглянуто актуальність та стан його дослідження у наукових доробках. Визначено, що на зв'язок між психологічною готовністю жінки до материнства, її материнською поведінкою впливають виховання майбутньої матері у батьківській родині, розвиток її власного світу у векторі «Я як мати», зміщення ролі материнства в системі цінностей сучасної жінки.

***Ключові слова:** материнство, саодиноке материнство, відповідальне материнство, девіантне материнство.*

Материнство, як термін, вивчається в руслі різних наук: історії, культурології, медицини, фізіології, біології поведінки, соціології, психології. Проблематика, зачеплена сучасними науковцями – дослідниками «материнства» (mothering), широка і різноманітна. Так, В. Брутман зауважує: «якщо ми хочемо зрозуміти дитячий розвиток і переконані, що ранні роки важливі для життя дитини, тоді, ймовірно, важливо досліджувати наші уявлення про матір. Якщо ми хочемо зрозуміти розвиток людини, тоді материнство, звичайно, – важлива область досліджень» [2, с. 13].

Причинам виникнення проблеми материнства в неповних сім'ях присвячені роботи В. Деларю, Т. Гурко, М. Киблицької; загальні проблеми цих сімей та особливості життєдіяльності саодиноких матерів у стані життєвих проблем – Т. Гурко. Однак соціальні, особистісні, духовні проблеми матерів-одиначок недостатньо вивчені (Р. Мухамедрахімова), а наявні дослідження, як правило, стосуються дореформного періоду і зачіпають загально матеріальні проблеми сімей саодиноких матерів (М. Киблицька). Організація роботи соціальних служб з саодинокими матерями представлена у

дослідженнях О. Іванова, А. Карнаух, О. Кляпець, Т. Кравченко, А. Міхєєва та ін.

Материнство жінок-одиначок у юному віці розглядається в роботах Е. Матвєєвої, Г. Радчук, Г. Філіпової та ін.

Ретроспективний аналіз проблеми самотнього материнства показує, що ще зовсім недавно, якихось двадцять років тому, подібне соціальне явище вважалося аномальним і ганебним з точки зору морального укладу суспільства. В даний час спостерігається ослаблення шлюбної норми, турботу про дітей бере на себе мати, відповідно уявлення про це соціальне явище змінюються, і з'являється все більше подібних сімей. Утворюється варіативна модель сучасної сім'ї – мати плюс дитина, всі інші елементи шикуються навколо них. При цьому роль батька дитини, як правило, досить ослаблена – до повної неучасті у вихованні. Досить часто мати взагалі не підтримує жодних стосунків з батьком. Таким чином, дитину виховують жінка та її батьківська сім'я.

Дослідження психологічної готовності до материнства, проведене С. Мещеряковою, М. Авдєєвою і Н. Ганошенко виявило «зв'язок між рівнем психологічної готовності жінки до материнства, її реальною материнською поведінкою і особливостями психічного розвитку дитини в три місяці. При цьому основним фактором в структурі психологічної готовності до материнства, що визначають подальшу материнську поведінку і тим самим впливають на особливості психічного розвитку дитини, є ставлення матері до дитини» [4, с. 23].

Материнство як новоутворення в сфері самосвідомості жінки проявляється у вигляді особливої внутрішньої діяльності, що здійснюється у внутрішньому діалозі матері. У цьому діалозі відбувається розгортання і розвиток смислових позицій, які відображають переживання матір'ю відносин з дитиною в реальному життєвому середовищі, а також переживання нею особливостей розвитку власного світу у векторі «Я як мати». Материнство найбільш повно задовольняє сенсорні, когнітивні,

емоційні та соціальні потреби дитини, забезпечує її поступове включення в систему соціальних відносин, забезпечує засвоєння соціальних ролей.

Проте у будь-якому суспільстві постійно відбуваються зміни у суспільних відношеннях, що в свою чергу, призводить до змін і у свідомості жінок – модель материнства стає іншою, змінюється відношення жінки до своєї ролі матері. На думку В. Брутмана «у наш час материнство займає незначне місце у житті жінки. Адже стрімко зросло прагнення до високого професіонального статусу та кар'єри, відмічається підвищена тяга до благополуччя та високого рівня споживання, що призводить до зміщення ролі материнства в системі цінностей сучасної жінки» [2, с. 12].

За словами дослідниці Н. Анішиної, «структура соціальних уявлень сучасних жінок про самотнє материнство може бути представлене трьома компонентами: ядром як щодо константним елементом, що містить найбільш значущі для даної соціальної групи установки по відношенню до самотнього материнства; перехідною зоною як елементом, що включає потенційні зміни поглядів і переконань про самотнє материнство; периферією як елементом, найбільш схильним до змін в системі поглядів, установок, переконань про самотнє материнство, що відбувається під впливом різних факторів і залежних від сімейного статусу жінок (заміжня, незаміжня, мати-одиночка)» [1, с. 15].

Вважаємо, що найважливішим фактором у становленні відповідального материнства необхідно вважати також і особистісну зрілість матері. У праці Р. Овчарової особистісна зрілість матері розглядається «як системне утворення, що представляє єдність особистісних і батьківських складових» [5, с. 20]. До особистісних складових можемо віднести: відповідальність, активну життєву позицію, адекватне розуміння самої себе, прагнення до самопізнання, самореалізації, саморозвитку, сформовані ціннісні орієнтації, здатність робити вибір і вміння будувати зрілі міжособистісні відносини. До батьківських складових включаємо: прийняття внутрішньої позиції батька, усвідомлення відповідальності за реалізовані виховні впливи, вміння гнучко

будувати взаємини з дитиною, батьківську любов як вищий прояв батьківських почуттів та ін.

У наші дні материнство займає незначне місце в ієрархії цінностей жінки, тому наявна нова модель особистості, яка не забезпечена відповідною моделлю материнства, так зване девіантне материнство, яке з погляду Т. Микової, – це «поведінка матері, яка не сприяє збереженню здоров'я дитини, а, навпаки, така, яка перешкоджає, порушує й ускладнює нормальний процес її розвитку» [3]. Основними проявами випадків девіантної поведінки матері є відмова від дитини вже у пологовому будинку, однак, ця проблема та шляхи її профілактики є предметом подальших наукових пошуків.

Отже, материнство – це складний феномен, що має свої фізіологічні механізми, еволюційну історію, культурні й індивідуальні особливості, у яких є свій інститут материнства, що включає власні способи виховання жінки як матері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анішина Н. Вдосконалення державного регулювання зайнятості молоді. Україна : аспекти праці, 2003. - № 4, с.14-22.
2. Брутман В.И., Ениколопов С.Н., Радионова М.С. Нежеланная беременность у жертв сексуального насилия (психолого-психиатрические аспекты). Вопросы психологии. 2005. - №1. с.11-15.
3. Колечко О. Соціально-психологічний феномен девіантного материнства. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Pippo_2013_5_21.pdf
4. Мещерякова, С.Ю., Авдеева, Н.Н., Ганошенко Н.И. Изучение психологической готовности к материнству как фактора развития последующих взаимоотношений ребенка и матери. Соросовские лауреаты: Философия. Психология. Социология. М., 2006.
5. Овчарова Р.В. Психология родительства. М., 2005.